

Nové prameny k dějinám meziválečné kodifikace občanského práva

Ondřej Horák

Univerzita Palackého v Olomouci, Právnická fakulta

Kontaktní e-mail: onhorak@post.cz

ORCID: 0000-0003-3549-6539

DOI: 10.14712/2464689X.2023.31

I. Ke stavu poznání

Problematika vývoje soukromého práva a meziválečné rekodifikace patří k vyhledávaným tématům z důvodů vědeckých, legislativních i praktických. Atraktivita prvorepublikové éry a dobové právní vědy je u nás umocněna jak vývojem po roce 1948, který se postupně rozešel s evropskou právní a kulturní konvencí, tak návratem současného občanského zákoníku k česko-rakouské právní kultuře – jeho autoři se nechali inspirovat meziválečnými osnovami (1931 a 1936/37), jen mírně modifikujícími Všeobecný občanský zákoník (*ABGB*) z roku 1811 ve znění (válečných) novel.

Z právních historiků a civilistů, kteří se tématu věnovali, můžeme (v abecedním pořadí) uvést zejména Miloslava Doležala,¹ Jana Dvořáka a Davida Faladu,² Josefa Fialu,³ Tomáše

¹ DOLEŽAL, M. K unifikacním snahám v oblasti občanského práva 1918–1938. *Právník*, 1988, roč. 127, č. 10, s. 877–883. [online]. Dostupné na: <https://kramerius.lib.cas.cz/view/uuid:965f4023-4eb0-11e1-1232-001143e3f55c?page=uuid:965f4044-4eb0-11e1-1232-001143e3f55c>, a též. Kodifikační práce v Československé republice po roce 1918. In: MALÝ, K. a kol. *Kodifikace – mezníky právních dějin*. Praha: Univerzita Karlova, 1994, s. 86–94.

² DVOŘÁK, J. – FALADA, D. Snahy o unifikaci soukromého práva a právní civilistika v meziválečném období. In: MALÝ, K. – SOUKUP, L. (eds.). *Československé právo a právní věda 1918–1938 a jejich místo ve střední Evropě*. Sv. 2. Praha: Karolinum, 2010, s. 719–740; FALADA, D. Snahy o modernizaci a unifikaci soukromého práva. In: VOJÁČEK, L. – SCHELLE, K. – TAUCHEN, J. (eds.). *Vývoj soukromého práva na území Českých zemí*. I. díl. Brno: Masarykova univerzita, 2012, s. 308–327, a DVOŘÁK, J. – FALADA, D. Unifikace soukromého práva (1918–1938) v historickém kontextu. In: SCHELLE, K. – TAUCHEN, J. (eds.). *Encyklopedie českých právních dějin*. Sv. XIX. U-Ú. Plzeň: Aleš Čeněk, 2020, 63–73.

³ FIALA, J. Snahy o unifikaci občanského práva v letech 1918–1923. In: *Sborník příspěvků o vzniku Československa. (Ke kritice buržoazní republiky)*. Brno: Univerzita J. E. Purkyně, 1983, s. 60–62.

Gábriš,⁴ Ondřeje Horáka,⁵ Jana Kobera,⁶ Jana Kuklíka,⁷ Miriam Laclavíkovou,⁸ Štefana Lubyho,⁹ Pavla Saláka,¹⁰ Werner Schubert,¹¹ Helmuta Slapnicku,¹² Petru Skřejpkovou¹³

- ⁴ GÁBRIS, T. – ŠORL, R. Občianske právo na Slovensku a unifikácia právneho poriadku v období prvej Československej republiky (1918–1938). In: MALÝ, K. – SOUKUP, L. (eds.). *Československé právo a právní věda v meziválečném období (1918–1938) a jejich místo ve Střední Evropě*. Sv. 2. Praha: Karolinum, 2010, s. 646–718; GÁBRIS, T. Snahy o revíziu ABGB v procese unifikácie československého práva v rokoch 1918–1938. In: BERÁNEK, P. – KNOLL, V. (eds.). *Acta historico-iuridica Pilsnensia 2011. Kodifikační geneze soukromého práva a její myšlenkové zázemí. Sborník příspěvků z mezinárodního kolokvia k 260. výročí narození Franze von Zeillera a dvěma stoletím všeobecného zákoníku občanského*. Plzeň: A. Čeněk, 2011, s. 84–99; týž. Revízia vecného a záväzkového práva v procese unifikácie československého občianskeho práva v rokoch 1918–1938. In: DVOŘÁK, J. – MALÝ, K. a kol. *200 let Všeobecného občanského zákoníku*. Praha: Wolters Kluwer, 2011, s. 105–129, a týž. Unifikace občanského práva hmotného (1918–1938). In: SCHELLE, K. – TAUCHEN, J. (eds.). *Encyklopedie českých právních dějin*. Sv. XIX. U-Ú. Plzeň: Aleš Čeněk, 2020, s. 52–63.
- ⁵ HORÁK, O. Rekodifikační pokus v první Československé republice. In: FRÝDEK, M. – TAUCHEN, J. (eds.). *Soukromé právo v proměných věkch. Sborník příspěvků z Letní školy*. Brno: Masarykova univerzita, 2011, s. 159–174, a týž. *Brněnská normativní civilistika (postavy – projekty – polemiky)*. Praha: Wolters Kluwer, 2019, s. 72–97.
- ⁶ KOBER, J. (ed.). *Osnova československého občanského zákoníku*. Praha: Ústav státu a práva AV ČR, 2021. [online]. Dostupné na: <https://www.ilaw.cas.cz/casopisy-a-knihy/knihy/a-e-knihy/osnova-ceskoslovenskeho-obcanskeho-zakoniku.html>.
- ⁷ KUKLÍK, J. – SKŘEJPKOVÁ, P. *Kořeny a inspirace velkých kodifikací. Příspěvek k aplikaci „Principů“ E. F. Smidaka*. Praha: Havlíček Brain Team, 2008, s. 167–176; KUKLÍK, J. Všeobecný zákoník občanský (ABGB) v československém právu 1918–1950. In: HRUŠÁKOVÁ, M. (ed.). *200 let ABGB. Od kodifikace k rekodifikaci českého občanského práva. Sborník z mezinárodní vědecké konference*. Praha: Leges, 2011, s. (96)98–112; KUKLÍK, J. Pokus o přijetí československého občanského zákoníku 1918–1948. In: DVOŘÁK, J. – MALÝ, K. a kol. *200 let Všeobecného občanského zákoníku*. Praha: Wolters Kluwer, 2011, s. 93–104.
- ⁸ FERANCOVÁ [LACLAVÍKOVÁ], M. Unifikačné a kodifikačné snahy v oblasti súkromného (občianskeho) práva v ČSR. *Acta Universitatis Tyrnaviensis, Iuridica*, 2002/2003, roč. 1, s. 162–181. Táž. Riešenie problému unifikácie a kodifikácie súkromnoprávných noriem v medzivojnovom Československu a Poľsku. In: SCHELLE, K. (ed.). *Vývoj právních kodifikací*. Brno: Masarykova univerzita, 2004, s. 187–219.
- ⁹ LUBY, Š. Unifikačné snahy v oblasti československého súkromného práva v rokoch 1918–1948. *Právní obzor*, 1967, roč. 50, č. 6, s. 571–586.
- ¹⁰ SALÁK, P. a kol. *Historie osnovy občanského zákoníku z roku 1937*. Brno: Masarykova univerzita, 2017. [online]. Dostupné na: <https://munispace.muni.cz/library/catalog/book/982>.
- ¹¹ SCHUBERT, W. Der tschechoslowakische Entwurf zu einem Bürgerlichen Gesetzbuch und das ABGB von 1937. *Zeitschrift der Savigny-Stiftung für Rechtsgeschichte: Germanistische Abteilung*, roč. 112, č. 1, 1995, s. 271–315, a týž. Das ABGB in der Tschechoslowakei. I. Das ABGB und Entwürfe zur Neukodifikation. In: BERGER, E. (eds.). *Österreichs Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch (ABGB). Bn. III. Das ABGB außerhalb Österreichs*. Berlin: Duncker & Humblot, 2010, s. 227–260.
- ¹² SLAPNICKA, H. Die Beteiligung deutscher Professoren an den tschechoslowakischen Kodifikationsplänen (1919–1938). In: SVATOŠ, M. et al. (eds.). *Magister noster. Sborník statí věnovaných in memoriam prof. PhDr. Janu Havránkovi, CSc.* Praha: Karolinum, 2005, s. 253–259.
- ¹³ SKŘEJPKOVÁ, P. Pokusy o překonávání právního dualismu v meziválečném Československu (kodifikace občanského a obchodního práva). *Právo a podnikání*, 2002, roč. 11, č. 2, s. 2–6; táž. Unifikační pokusy v oblasti soukromého práva v letech 1918–1938. In: BERÁNEK, P. – KNOLL, V. (eds.). *Acta historico-iuridica Pilsnensia 2011. Kodifikační geneze soukromého práva a její myšlenkové zázemí. Sborník příspěvků z mezinárodního kolokvia k 260. výročí narození Franze von Zeillera a dvěma stoletím všeobecného zákoníku občanského*. Plzeň: A. Čeněk, 2011, s. 213–223; táž. Bemühungen um die Vereinheitlichung und Modernisierung des Privatrechts in der Tschechoslowakischen Republik in der Zwischenkriegszeit mit Bezug auf das ABGB. In: DÖLMEYER, B. – MOHNHAUPT, H. (eds.). *200 Jahre ABGB (1811–2011). Die österreichische Kodifikation im internationalem Kontext*. Frankfurt am Main: V. Klostermann, 2012,

a Roberta Šorla.^{14,15} Hlavní prameny k rekodifikaci občanského práva po roce 1918 jsou uloženy v Národním archivu ve fondech Ministerstvo spravedlnosti a Ministerstvo unifikací.¹⁶ Doplnující materiály však najdeme také v jiných archívech (např. ve Slovenskom národnom archíve ve fondu Povereníctvo spravodlivosti)¹⁷ a v desítkách dalších různých fondů, jak institucí zasilajících připomínky, tak osob podílejících se na rekodifikaci (paměti, korespondence).¹⁸ Přestože nebo zřejmě právě proto, že tématu již byla opakovaně věnována pozornost, část archiválií, zejména k pokračování rekodifikačních prací v éře 2. republiky a po roce 1945, zůstávala dosud nevyužita. Přitom šlo o mezeru, která byla autory pocíťována, mělo se však za to, že se materiály nedochovaly.¹⁹ Není dokonce známo ani české znění návrhu občanského zákoníku po parlamentním projednávání v letech 1937–1938. Změny, které vzešly z jednání společného parlamentního subkomitétu, ministerstvo spravedlnosti zpracovalo a po válce takto modifikovaný návrh vydalo (formou litografie) jako *Zákon o všeobecném právu soukromém (Občanský zákoník)* pro další odborné posouzení (návrh ve slovenském znění včetně připomínek výše uvedených slovenských komisí byl po souhlasu Ministerstva spravedlnosti zveřejněn Š. Lubym v *Právnom obzore* v letech 1947–1948 a v roce 1947 také samostatně).²⁰

Toto bílé místo se nyní podařilo částečně zaplnit „objevením“ dvou kartonů ve fondu *Ministerstvo spravedlnosti, Praha*, opomíjených zřejmě z důvodu, že jsou obsaženy v inventáři *Ministerstvo spravedlnosti 1919–1948 (dodatky)*.²¹ Jejich obsah je poměrně

s. 255–276, a táž. Učitelé německé právnické fakulty a jejich účast na unifikaci právního řádu v meziválečném období. In: KOBER, J. (ed.). *Republika právníků*. Praha: Academia, 2021, s. 215–238.

¹⁴ ŠORL, R. Manželské majetkové právo na Slovensku a ABGB v letech 1848–1949. In: SCHELLE, K. (ed.). *Vývoj právních kodifikací*. Brno: Masarykova univerzita, 2004, s. 165–186; týž. Vetvový majetek a unifikácia súkromného práva v prvej ČSR. *Právněhistorické studie*, 2007, roč. 39, zvláštní číslo (Současnost a perspektivy právní historie. Materiály z právněhistorického kolokvia ze dne 26. října 2005), s. 221–236.

¹⁵ Ke stavu bádání (jak k archivním a dobově publikovaným materiálům, tak i pozdější literatuře) viz SALÁK a kol., *op. cit.*, s. 11–17, podrobněji k novější literatuře viz KOBER, *Osnova československého občanského zákoníku*, s. 459–463.

¹⁶ Z fondu Ministerstva spravedlnosti se pracovalo s kart. č. 301–304, z fondu Ministerstva unifikací s kart. č. 49–50, 155–158 a 161.

¹⁷ K Subkomisii při přípravu slovenského textu Občianskeho zákonníka z roku 1946 srov. Slovenský národný archív, Bratislava, fond Povereníctvo spravodlivosti, i. č. 247, kart. č. 202. Inventář *Povereníctvo spravodlivosti (1922) 1945–1960*. [online]. Dostupný na: [https://www.minv.sk/swift_data/source/verejna_sprava/slovensky_narodny_archiv/archivne_pomocky/Poverenictvo_spravodlivosti_\(1922\)_1945-1960-inventar.pdf](https://www.minv.sk/swift_data/source/verejna_sprava/slovensky_narodny_archiv/archivne_pomocky/Poverenictvo_spravodlivosti_(1922)_1945-1960-inventar.pdf).

¹⁸ Zatímco Krémářovy paměti jsou již vydané (KRČMÁŘ, J. *Paměti. Díl I. (do roku 1918)*. Velek, L. – Velková, A. – Klečáček, M. (eds.). Praha–Pelhřimov: FF UK–Masarykův ústav a Archiv AV ČR, 2017; *Paměti. Díl II. Skoro státníkem. Díl III.* Čechurová, J. – Kuklík, J. (eds.). Praha–Pelhřimov: FF UK v Praze, 2007), edici Svobodových pamětí aktuálně dokončuje J. Kober /SVOBODA, E. *Bylo-nebylo*. Strojopis pamětí ve Svobodově fondu v Archivu AV ČR (zřejmě 1940)/.

¹⁹ Srov. SALÁK a kol., *op. cit.*, s. 11.

²⁰ Srov. LUBY, Š. (ed.). *Československý občiansky zákonník a slovenské súkromné právo*. Bratislava: Právnická jednota, 1947 (vydávání v *Právnom obzore* však bylo ukončeno u § 1245).

²¹ Národní archiv, Praha, NAD832 fond Ministerstvo spravedlnosti, Praha, i.č. 377, kart. 1962a 1963. Inventář *Ministerstvo spravedlnosti 1919–1948 (dodatky)*. [online]. Dostupný na: <https://vademecum.nacr.cz/vademecum/permalink?xid=b2cbe6d1f07e10ef10120f770c119593&scan=50fda716-4aff-46af-820c-8650f088fc9e>.

pestrý – významný jak pro poznání dílčích otázek (zvl. ručení státu za škodu),²² tak celkově pro dějiny kodifikace (zvl. zápisy z jednání Komise při Povereníctve pravosúdia pre kodifikáciu a unifikáciu civilného práva). V kartonu č. 1962 se nachází zejména soubor materiálů z let 1924 až 1937 k problematice ručení státu za škodu způsobenou nezákonným výkonem veřejné moci, dále návrh ženských organizací několika politických stran k revizi rodinného práva (1927), osnova norem o větvném dědění (1929), materiály k služební smlouvě a úpravě pracovního práva, koncept důvodové zprávy k superreviznímu návrhu z roku 1931 z pera J. Krčmáře, memorandum k rodinnému právu spolku Právo ženy (1946), zápisy z jednání Komise při Povereníctve pravosúdia pre kodifikáciu a unifikáciu civilného práva s připomínkami k osnově (1946) a terminologické návrhy A. Hartmanna (1946). V kartonu č. 1963 se nachází zejména návrhy ústředního výboru žen československé sociálně demokratické strany k revizi rodinného práva (1935) a některé zápisy podvýboru pro osnovu občanského zákoníku ústavněprávních výborů Poslanecké sněmovny a Senátu (1938).

II. K rekodifikaci v éře 2. republiky

Dodnes citovaný článek Š. Lubyho, který se unifikačních prací účastnil v meziválečné éře nepřímo (svými kritikami a návrhy v rámci přednášek a článků) a po roce 1945 přímo (jako člen slovenských komisí zřízených při Pověřenstvu spravedlnosti), stejně tak pozapomenutý sborníkový článek J. Fialy, žádné informace o pomnichovské éře nepřináší.²³ V Doležalově článku, který stál spolu s jeho příspěvkem o brněnské normativní škole na počátku porevolučního zájmu o meziválečnou éru, se uvádí alespoň jedna drobná zmínka: „Jako jistá ironie působí ve spisech ministerstva spravedlnosti v době druhé republiky přepis přednosta ministerstva spravedlnosti země Slovenské, žádající zaslání všech legislativních podkladů do Bratislavy, neboť jeho snahou je, aby právní řád na Slovensku se co nejméně lišil od práva platného v českých zemích“, přičemž v poznámce pod čarou bylo odkázáno na „Ministerstvo spravedlnosti, spis čj. 6596/1938 z 12. 12. 1938“.²⁴ Informaci o snaze o uzákonění návrhu OZ formou vládního nařízení najdeme v publikacích J. Kuklíka a P. Skřejpkové,²⁵ nejpodrobněji v konferenčním příspěvku k výročí *ABGB*.²⁶ J. Dvořák a D. Falada, kteří jako výstup z největšího grantu na meziválečné období připravili poměrně stručnou kapitolu o meziválečné unifikaci občanského práva, zmiňují, že „je jistě zajímavé, že nový občanský zákoník měl být přijat formou vládního nařízení na základě tehdy nového tzv. zmocňovacího zákona“²⁷. D. Falada již samostatně v obdobném (formálně upraveném a rozšířeném) textu v rámci dvousvazkové publikace z brněnského grantu na vývoj soukromého práva zmiňuje stejnou informaci s odkazem na publikaci J. Kuklíka a P. Skřejpkové *Kořeny a inspirace velkých kodifikací* (2008).²⁸ Totožný text

²² Téma bude zadáno jako diplomová práce.

²³ FIALA, *op. cit.*

²⁴ DOLEŽAL, K unifikačním snahám v oblasti občanského práva 1918–1938, s. 883.

²⁵ KUKLÍK – SKŘEJPKOVÁ, *Kořeny a inspirace velkých kodifikací*, s. 176, a SKŘEJPKOVÁ, Unifikační pokusy v oblasti soukromého práva v letech 1918–1938, s. 219–220.

²⁶ KUKLÍK, Pokus o přijetí československého občanského zákoníku 1918–1948, s. 103–104.

²⁷ DVOŘÁK – FALADA, Snahy o unifikaci soukromého práva a právní civilistika v meziválečném období, s. 732.

²⁸ FALADA, Snahy o modernizaci a unifikaci soukromého práva, s. 326.

najdeme také v obdobném (jen zestručněném) encyklopedickém hesle, zpracovaném opět ve spoluautorství.²⁹ P. Salák ve svém (o prameny opřeném) textu, v němž přináší řadu nových informací, zase pouze s odkazem na Kuklíkův článek *Pokus o přijetí...* (2012) zmiňuje úvahu vydat osnovu formou vládního nařízení.³⁰ T. Gábriš v encyklopedickém hesle naopak uvádí pouze informaci z Doležalova článku *K unifikačním snahám...* (1988) o žádosti slovenského ministerstva spravedlnosti z prosince 1938.³¹ J. Kober v dosud nejpodrobnějším přiblížení dějin meziválečné rekodifikace, připraveném jako úvod k edici českého znění vládního návrhu 1936/37 a slovenského znění návrhu z let 1938/46 a na němž je materiálově nejcennější rozvedení informací o osobách podílejících se na rekodifikaci, poznání situace za 2. republiky také věcně neposouvá.³²

Pokud shrneme dosavadní informace o stavu rekodifikace občanského práva v éře 2. republiky, vědělo se pouze, že se zvažovalo přijetí návrhu OZ formou vládního nařízení a že za tímto účelem vznikla komise, jejímiž členy se stali J. Krčmář a J. Sedláček. Jaký byl zdroj těchto informací, není zcela zřejmé, informace o vědecké komisi pro konečnou úpravu občanského zákoníku zřízené v roce 1939 zřejmě pocházela ze Sedláčkova osobního fondu B 76 v Archivu Masarykovy univerzity.³³

Pojďme si nyní představit druhorepublikový vývoj na základě objevených archiválií (kart. 1962). Ve spisu čj. 6932/1939 z 10. února 1939 se uvádí, že má být dle instrukcí ministra J. Krejčího obnovena práce na osnově občanského zákoníku a dokončena s urychlením tak, aby tato osnova mohla být co nejdříve vydána ve formě vládního nařízení. Do osnovy měla být opět zařazena přepracovaná partie o rodinném právu z osnovy z roku 1931, kterou neobsahoval vládní návrh z roku 1936/37. Mělo jít pouze o česko-moravský projekt, což by práce výrazně zjednodušilo – návrh ministra J. Krejčího o společném postupu při dokončování velkých kodifikací totiž ministr spravedlnosti Slovenské země M. Vančo (někdejší advokát, poslanec a člen Komise pro obor práva občanského zřízené v Bratislavě v roce 1922, která připomínkovala meziválečné osnovy vytvářené v Praze) i předseda vlády Podkarpatské Rusi A. Vološin odmítli. K finalizaci zákoníku měla být zřízena (obnovena) vědecká komise zahrnující profesory všech právnických fakult v českých zemích, navrhováni byli J. Krčmář jako předseda komise, E. Svoboda, J. Sedláček a R. Mayr-Harting jako její členové. Dne 8. března 1939 byli všichni jmenováni poté, co s tím vyjádřili v předchozí korespondenci souhlas. R. Mayr-Harting si však k účasti musel nejprve vyžádat souhlas Ernsta Kundta, předsedy poslaneckého klubu Sudetendeutsche Partei, s níž Mayrova Deutsche Christlichsoziale Volkspartei v roce 1938 pod tlakem splynula. Na Sedláčkův návrh (jako mimopražského člena) bylo za poradní den zvoleno pondělí (bylo jím však navrhováno i intenzivnější celotýdenní zasedání) a E. Svoboda projevil přání, aby se porady konaly na právnické fakultě. Vzhledem k obsazení zbytku republiky se však již komise nesešla.

Na personálním obsazení komise, které vzešlo zřejmě přímo od ministra J. Krejčího, jsou zajímavé dvě věci, jejichž pozadí můžeme jen odhadovat – jednak okolnosti (ne)

²⁹ DVOŘÁK – FALADA, Unifikace soukromého práva (1918–1938) v historickém kontextu, s. 72.

³⁰ SALÁK a kol., *op. cit.*, s. 26.

³¹ GÁBRIŠ, Unifikace občanského práva hmotného (1918–1938), s. 62.

³² KOBER, *Osnova československého občanského zákoníku*, s. 78–79.

³³ Srov. HORÁK, O. Jaromír Sedláček a brněnská normativní škola. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2010, roč. 18, č. 4, s. 417.

účasti německých profesorů a dále antipatie mezi českými členy původní komise. Ve spisu se píše, že přichází v úvahu „z německé univ. v Praze poslanec prof. Dr. Mayr-Harting, který se pro tento úkon lépe hodí než dosavadní členové superrevisní komise z německé university Dr. Ernst Swoboda a Dr. Weiss, už také proto, že jako člen parlamentního subkomitétu prodělal poslední etapu dosavadních prací a měl na ní účast velmi živou“ (s. 2–3). Tento text byl sice přeškrtnut, ale přeškrtnutí bylo následně zrušeno (na okraji se s datem 15. února uvádí „Pan ministr škrtl“ a dále „Pan ministr 16/2 odvolat rozhodnutí z 15/2 a nařídil, aby bylo vypraveno v původním znění“, s. 3). U E. Swobody zřejmě vadilo jeho národně-socialistické směřování, u E. Weisse židovský původ.³⁴ Další zajímavou otázkou jsou osobní a odborné animozity jako překážka členství v komisi, přičemž překvapuje zejména pominutí Františka Roučka, který patřil k neaktivnějším členům předchozích komisí³⁵ – zatímco se zdá, že J. Krčmář a J. Sedláček byli ochotni osobní spory překonat,³⁶ odborný i osobní rozchod F. Roučka s brněnskými normativisty zřejmě jeho přizvání zabránil.

Některé důležité materiály na své znovuoživení stále čekají. Dosud se zejména nepodařilo dohledat české znění osnovy po zpracování připomínek parlamentního subkomitétu, který na přelomu roku 1945/46 připravilo ministerstvo spravedlnosti jako *Zákon o všeobecném právu soukromém (Občanský zákoník)*. Z nově objevených archivních materiálů vyplývá, že původně měly být pouze dva výtisky, přičemž jeden byl zaslán do Bratislavy Slovenské komisi. Je možné, že se česká verze ještě objeví ve fondu Povereníctva spravodlivosti nebo v pozůstalosti některého z účastníků poválečných kodifikačních prací.

³⁴ Srov. MÍŠKOVÁ, A. *Německá (Karlova) univerzita od Mnichova k 9. květnu 1945*. (Vedení univerzity a obměna profesorského sboru.) Praha: Karolinum, 2002, s. 28, 36, 40, 51 a 55, a obdobně též. *Die Deutsche (Karls-) Universität vom Münchener Abkommen bis zum Ende des Zweiten Weltkrieges. Universitätsleitung und Wandel des Professorenkollegiums*. Prag: Karolinum, 2007, s. 43, 51 67 a 74.

³⁵ O F. Roučkovi v pamětech J. Krčmář uváděl, že byl „největším a nejlepším kritikem redigovaných textů“ a že častokrát „přišel s pochybnostmi o správnosti a přesnosti těchto textů [...] a často se vracel k věcem již hotovým s tím, že ještě má pochybnosti po té či oné stránce“. KRČMÁŘ, *Paměti. Díl III.*, s. 243 (v edici je však omylem uveden jako profesor Bouček).

³⁶ K pozadí sporu blíže: HORÁK, O. „Musím Vám říci, že připadám si jako nejmladší dcera Learova.“ Jan Krčmář, Jaromír Sedláček a jedno skrývané napětí meziválečné civilistiky. In: BUBELOVÁ, K. – FRÝ-DEK, M. (eds.). *Polemiky a spory v právní vědě*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2010, s. 41–48.